

## Povijest Medicinskoga fakulteta u Splitu

**Matko Marušić**

Medicinski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split

Povijest Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu nisam lako napisao. Moje znanje o stvaranju studija jest bogato, ali nije usustavljeno niti ga podupire povjesničarska naobrazba. Osobno je i osjećajno više nego li činjenično. Svjedočio sam stvaranju Fakulteta i zapamtio mnoga plemenita i mudra djela, ali pamtim i ona drukčija, a u ovakvoj se prilici navode samo lijepe stvari, a ružne se prešućuju. Tako se, međutim, ne može donijeti cijela istina, a samo se zbog istine povijest i piše. No budući da mi je ovim zadatkom učinjena velika čast, nisam ga mogao otkloniti. Srećom je o stvaranju Fakulteta u vremenu kojemu ja ne pripadam pisano dosta, a iz vremena koje pamtim postoji iznenađujuće mnogo dokumenata, dobro sačuvanih i razmjerno sustavno složenih. Obvezu prema metodologiji povijesne znanosti nastojao sam ispuniti time što sam sve dokumente do kojih sam mogao doći temeljito proučio i tako što sam na kraju uradak dao na pregled i povijesnomedicinskim stručnjacima i osobama koje su ovoj povijesti izbliza i izravno svjedočile. Na kraju sam svoju nestručnost čak i iskoristio, složivši tekst više kao priču nego kao znanstveni dokument. Dodao sam i poneku anegdotu, kao svoje izravno svjedočenje ili posebno važnu pouku.

Da, zatajio sam neke istine koje su vezane za stvaranje Fakulteta. One jesu tematski,

društveno i politički poučne, ali su neugodne i povijesno zapravo nevažne. Stvaranju Medicinskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu bilo je, ukupno gledajući, više zapreka nego potpore, više društvenopolitičkog osporavanja nego poticaja. Stoga je povijest te ustanove satkana od odlučnosti i domišljatosti onih koji su tijekom vremena uspijevali nadmudriti glupost i zlobu birokratskih tijela i pojedinaca. No, o tome bi neki stvarni stručnjak trebao objaviti sustavnu kronologiju, na nekom drugom mjestu i s veće povijesne udaljenosti.

### **ZAŠTO SMO TOLIKO ŽELJELI MEDICINSKI FAKULTET?**

Medicinski fakultet nije samo mjesto „proizvodnje“ liječnika, nego je prije svega simbol i pokretač struke koja se sve brže mijenja i napreduje. Zahvaljujući intenzivnim istraživanjima koja donose nove spoznaje i proširenju i društvenom i pravnom učvršćivanju koncepta ljudskih prava, medicina je postala svojinom svih ljudi. No ne bilo kakva medicina, ne samo obvezatno cijepljenje, besplatna hitna pomoć i postojanje liječnika u blizini, nego vrhunska, moćna, učinkovita medicina, koja je izrasla na tehnološkoj revoluciji i elektroničkom komuniciranju. Jaz u znanju, ili barem u pristupu informacijama, između bolesnika i liječnika sma-

njuje se, i danas bolesnici znaju ne samo svoja međunarodno poznata i priznata prava, nego i najnovija dostignuća i mogućnosti u liječenju bolesti koje se upravo njih tiču (1). Liječnik više ne može bez cjeloživotnog učenja, a učitelji ne mogu bez aktivnog znanstvenoistraživačkog rada, koji ih vodi do najdubljih i najčistijih izvora informacija i svojom uspješnošću izravno kvalificira za učiteljsko poslanje (2).

Prije deset (3) ili dvadeset godina (4) govorili smo da je medicinski fakultet potreban Splitu zato da bi se tu zadržali najbolji studenti, koji će se pretvoriti u najbolje liječnike, i da uvođenjem nastave i istraživanja u liječnikovu svakodnevicu dobivamo bolju medicinu (5); danas tome moramo dodati i dimenziju uključivanja u suvremenu medicinu i onih liječnika koji ne rade na Fakultetu (1), te samih bolesnika i njihovih bližnjih (6).

Onima koji nisu znali, onima koji su zaboravili i onima koji nisu mogli znati, ovaj će tekst pokazati koliko je teško bilo pod tuđinskom vlašću boriti se za stvaranje medicinskoga fakulteta u južnoj Hrvatskoj i kako su nebrojenim pametnim i hrabrim ljudima trebala puna dva stoljeća da to postignu, a postigli su tek u slobodi. U takvim su uvjetima i oni mali pomaci u stvaranju fakulteta napravljeni tek u vrijeme društveno-političkih kriza. Vidjet će se da se bez vlastite države više nije moglo postići, što vrijedi uočiti, zapamtiti i držati na umu (7). Vidjet ćemo i to da se uspjeh može temeljiti samo na mladim, školovanim i odlučnim ljudima, da mu tajna leži u nesebičnosti i poštenju (8), a sreća u radovanju uspjesima drugih. Kaže se da je stupanj civiliziranosti jednoga društva prisposodobiv veličini prednosti koju njegovi pojedinci pridaju interesima svoje društvene zajednice u odnosu na vlastite. Stvaranje Medicinskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu svjedoči da, koliko god kadšto bili razočarani i samokritični, u nas je ipak briga za zajedničko nadvisila brigu za vlastito, što nam dopušta i tu vrst ponosa.

No dvjesto godina nije bilo ni lako ni ugodno.

### **PRVI NEUSPIO POKUŠAJ – NEOSJETLJIVA MLETAČKA UPRAVA**

Razvitak medicinske izobrazbe nužno je i logično povezan sa stanjem zdravlja stanovništva i zdravstvene službe u određenoj sredini. I upravo su u Dalmaciji zdravlje stanovništva i stanje zdravstva stoljećima bili nezamislivo nepovoljni (9-14). Za taj kraj stranci nisu marili, a domaći su bili neprosvijeceni ili su šutke prihvaćali sudbinu koju su im nametnuli davni vojni i politički porazi. Narod je živio u teškim uvjetima, nikakvih medicinskih škola nije bilo, a tuđi su se liječnici nevoljko odlučivali nastaniti i raditi u dalekoj i siromašnoj zabit. Bilo je teško i zamisliti, a kamo li ostvariti osnivanje medicinskoga fakulteta u siromašnoj i zanemarenoj venecijanskoj odnosno austro-ugarskoj provinciji. I tako nas je i u medicini dočekala sudbina svih onih koji dopuste da drugi nad njima vladaju – živjeli smo i umirali gladni i bijedni, neprosvijeceni, zaboravljeni i – neliječeni.

Ne računajući glasovitu salernsku medicinsku školu iz IX. stoljeća, prvi medicinski fakulteti osnovani su u Bologni 1158., Padovi 1222. i Napulju 1224. (u Beču 1365., u Budimu 1389.) (15), a tek godine 1792. Višanin Jakov Mirković Žarković (Vis 1748.-Trogir, 1824.), liječnik koji je medicinu završio u Padovi, a potom radio u Hvaru i Splitu (16), šalje u Padovu elaborat o potrebi osnivanja Medicinskog fakulteta u Splitu (17,18). Tada su u Dalmaciji mogli raditi samo liječnici s Medicinskog fakulteta u Padovi (19). Uopće nije dobio odgovor, iako je svoju molbu ponavljao više puta (18).

Prvi medicinski fakultet u Hrvatskoj osnovat će se tek 1917. u Zagrebu, punih sedam stoljeća poslije Bologne, a splitski osamdeset godina poslije zagrebačkoga, 1997. A svejedno

je i 1917., na umoru Austro-Ugarske, i 1997., u slobodnoj Hrvatskoj, bilo mnogo protivnika osnivanju hrvatskih medicinskih fakulteta!

### **DRUGI NEUSPIO POKUŠAJ – UČILIŠTE SV. LAZARA U TROGIRU**

Osim utvrđivanja primorskih gradova radi obrane od Turaka, Venecija je malo dobra za Dalmaciju učinila, što je obilato dokazala tijekom četiri gorka stoljeća njezine vlasti za narod na istočnoj obali Jadranskog mora. A samo nekoliko godina vladavine Naoleonova režima, koji je, makar i uludo, vjerovao u slobodu, jednakost i bratstvo svih ljudi, donijelo je 5. studenoga 1806. osnivanje učilišta Sv. Lazara u Trogiru, tada najviše medicinske škole na našim prostorima (20). Prvo predavanje održao je dr. Jakov Mirković-Živković 15. studenoga 1806., iz anatomije, a 20. srpnja 1807. održao je i ispit iz anatomije, za studente Franju Barbieria, te Ivana i Josipa Montija (20). Na žalost, škola se ukida već 1809., ali polaznici prelaze u Licej u Zadru, koji je također bio osnovan 1806., dana 24. listopada (21).

### **TREĆI NEUSPIO POKUŠAJ – MEDICINSKI FAKULTET U ZADRU**

Prema odredbi francuskoga maršala Marmonta od 1. kolovoza 1810., u Zadru je Licej pretvoren u Centralnu školu, koja je mogla primiti učenike gimnazija i drugih liceja i koja je, između ostalih, mogla dodijeliti i naslov liječnika, jer su joj francuske upravne vlasti (poslije i austrijske) priznavale stupanj fakulteta. Tako je 5. kolovoza 1811. diplomu liječnika dobio Julije Pini iz Skradina (21), što ga čini prvim liječnikom koji je diplomirao u Hrvatskoj (21). Zadarsku Centralnu školu Napoleon je raspustio naredbom od 15. travnja 1811. (21), a u prosincu 1813. Dalmacija je ponovno potpala pod austrijsku vlast, koja nije bila voljna obnoviti medicinski fakultet u Zadru. Iako

pod Austro-Ugarskom, Dalmacija i dalje dobiva svoje malobrojne liječnike iz Italije, napose iz Padove (22).

### **ČETVRTI NEUSPIO POKUŠAJ – “NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA”**

Sljedećih sto pedeset godina nema ni govora o medicinskom fakultetu u južnoj Hrvatskoj. Austro-Ugarska na umoru i od rođenja neprijateljska kraljevina Jugoslavija, ne mare za narod koji u Dalmaciji skapava od suše, gladi i tuberkuloze. Još od 1790. vodi se teška bitka za osnivanje medicinskog fakulteta u Zagrebu (22). Tek je godine 1874. donesen zakon koji je omogućavao otvaranje medicinskog fakulteta u kraljevini Dalmaciji, Hrvatskoj i Slavoniji (23), ali Beč, Pešta i neke snage u samoj Hrvatskoj sprječavaju osnivanje Medicinskog fakulteta u Zagrebu sve do 1917. (22). Tek je 1944., zakonskom odredbom (24), “Nezavisna država Hrvatska” osnovala Medicinske fakultete u Sarajevu i Splitu (25). Splitski nije pokrenut zbog ratnih zbivanja, a sarajevski jest. U svim publikacijama, čak i u vrijednima i vrlo ozbiljno napravljenima (17) poslije II. svjetskoga rata, to je bilo prešućivano. U Sarajevu se i danas osnutak Medicinskog fakulteta datira u 1946. (26).

### **PETI NEUSPIO POKUŠAJ – VRIJEME KOMUNIZMA**

Godine 1960., u dubokoj sjeni komunističke vlasti, Narodni odbor općine Split, Sekretarijat za narodno zdravlje, na svojoj IX. sjednici, održanoj 16. srpnja 1960. donosi odluku o osnivanju inicijativnoga odbora za izradu elaborata o organizaciji zdravstvene zaštite i medicinske nastave. Elaborat, na kojemu je radilo oko pedeset liječnika i drugih stručnjaka (17), upućen je krajem iste godine na ocjenu Medicinskom fakultetu u Zagrebu, gdje je odbijen (17,27), ali nije poznato zbog kojih razloga

i jesu li oni uopće službeno navedeni. Nakon toga je 1963. u Splitu samo otvoren trogodišnji III. stupanj medicinskog studija Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, tj. poslijediplomski studij s mogućnošću specijalizacije i magistriranja iz područja opće medicine (17), a poslije i iz medicine rada, školske medicine i urgentne medicine. Godine 1965. liječnici Ante Čatipović, Miro Juretić i Ivo Marinović iz Zdravstvenog centra Kotara Split izražavaju mišljenje o potrebi osnivanja medicinskog fakulteta, čak i sveučilišta u Splitu, no čini se da to nitko nije čuo (17).

U tom je razdoblju, manje-više privremeno, otvoreno nekoliko zdravstvenih obrazovnih ustanova koje vrijedi spomenuti, jer one simboliziraju tadašnju razinu stremljenja i vlasti i splitskoga zdravstva, svjedoče o brizi za narod i budućnost, i znače prilog razvitku splitske akademske medicine do razine samostalnoga fakulteta. Informacije o tim ustanovama pribavio sam iz dviju preglednih publikacija (28,29) i od gosp. Petra Markoša (2006.), jer je on o tim školama po prirodi tadašnjega svojega posla i pouzdanosti sjećanja najbolji svjedok. Budući da se ovdje ne radi izravno o Medicinskom fakultetu, nisam tražio za izvornim dokumentima.

*Oblasna babička škola* osnovana je u Splitu 19. siječnja 1945. Nastava se održavala kao tečaj, na trećem katu Higijenskog zavoda, odakle se uskoro premjestila u obnovljenu zgradu ondašnje Klasične gimnazije (ulica Sinjskih žrtava). Vodio ju je prim. dr. Petar Rismondo, pročelnik Ginekološkog odjela splitske bolnice.

*Državna viša zubarska škola* osnovana je odlukom Oblasnog narodnog odbora za Dalmaciju godine 1945. Trajala je dvije godine. Bila je jedina škola za izobrazbu viših zubnih terapeuta u tadašnjoj državi. Nalazila se na Trgu braće Radića u Splitu. U prvu je godinu upisano 16 polaznika, a druga je generacija upisana 1947., kad je škola preimenovana

u Višu zubarsku školu i premještena na adresu Narodni trg 9. Zatvorena je 1951., nakon što su se obrazovale samo dvije generacije polaznika, ukupno njih 37, kao viši zubari. Vodili su je dr. Ljubomir Letica, a poslije zubari Ivo Miše i Nikola Splivalo.

*Škola za medicinske sestre i Škola za sanitarnu tehničare i više medicinske laborante* otvorene su u Splitu godine 1947., odlukom Ministarstva zdravlja Narodne republike Hrvatske. Sestrinska škola najprije djeluje u prostorima samostana časnih sestara Klarisa (tadašnja Končarova, današnja Petrova ulica), a potom u današnjem prostoru uprave Opće bolnice. Upisivali su se učenici nakon osmogodišnje škole, a škola je trajala tri godine. Učnice prve generacije, njih 25, živjele su u školi kao u internatu. Prva direktorica škole bila je medicinska sestra Slavija Lalić. Škola za sanitarnu tehničare i više medicinske laborante nalazila se u zgradi Higijenskog zavoda (danas Vukovarska 46), a učenici su stanovali na trećem katu iste zgrade. U prvi su razred upisana 44 učenika. Prvi je direktor bio Grga Padovan, nastavnik.

*Viša škola za medicinske sestre i Viša škola za zdravstvene tehničare* (s dva profila- viši sanitarni i viši laboratorijski tehničar) otvorene su 1956. kao dvogodišnje, u koje su se upisivali pristupnici sa završenom gimnazijom. Zatvorene već 1959., kad se obrazovanje tih stručnih profila vratilo na srednješkolsku razinu. Prva direktorica sestrinske škole bila je viša medicinska sestra Blaženka Dujmić, a prvi direktor Više škole za zdravstvene tehničare nastavnik Grga Padovan. Upisane su dvije generacije, a diplomirale su 23 više medicinske sestre, 49 viših laboratorijskih tehničara i 41 viši sanitarni tehničar.

*Viša stomatološka škola* osnovana je godine 1961., odlukom Narodnog odbora kotara Split, koju je potvrdilo Izvršno vijeće Sabora Narodne republike Hrvatske. Bila je zamišljena kao prvi stupanj nastave budućeg stomatološkoga fakulteta. Trajala je dvije godine, pre-

ma nastavnom planu Odontološkog odsjeka Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Nalazila se u zgradi Higijenskog zavoda i susjednoj baraci. Direktor je bio prof. dr. Šime Kordić. Prve godine upisano je 45 studenata, a do 1969., kad je zatvorena, diplomiralo ih je 173.

*Zdravstveni obrazovni centar* osniva se u Splitu 1971. On objedinjuje sve srednje medicinske škole i dom za učenice. Prvi direktor mu je Petar Markoš. Centar obrazuje brojne profile srednjega medicinskog osoblja.

*Studij viših radioloških tehničara* otvoren je 1974., kao zajedničko djelo Više medicinske škole u Zagrebu, rečenoga Zdravstvenog školskog centra i Opće bolnice Split. Stručni voditelj splitskoga ogranka bio je dr. Srđan Boschi. No, polaznici su se upisivali neredovito: tek godine 1980. upisuje se druga generacija viših radioloških tehničara (26 studenata), a 1982. jedna generacija viših laboratorijskih tehničara na studij uz rad (32 studenata).

Viša medicinska škola u Zagrebu postala je Poslovna jedinica Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, pa je otvarala svoja područna odjeljenja pri Poslovnoj jedinici Područnom studiju medicine u Splitu Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Odluku o tome donijeli su Republički komitet za prosvjetu, Samoupravna interesna zajednica (SIZ) zdravlja Republike Hrvatske i Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Bio je to dvogodišnji studij, na koji se 1984. godine u smjer viših medicinskih sestara bolničkog smjera upisalo 70 studentica uz rad, 1985. u smjer viših medicinskih sestara dispanzersko-patronažnog smjera 46 studentica, te 1985. godine 47, a 1987. godine 51 studentica smjera viših medicinskih sestara općega smjera.

Ne znam trebam li danas biti ponosan ili se stidjeti, no upravo sam ja godine 1991., jednom od prvih svojih odluka kao prodekan Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu za Područne studije medicine u Osijeku i Splitu

ukinuo taj oblik školovanja. Naime, ionako u svakom pogledu slab, Područni studij medicine u Splitu dobio je preuzimanjem te škole teret koji ga je dodatno slabio: nastavnici su se zbog honorara posvećivali nastavi na Višoj medicinskoj školi, a zapostavljali su Medicinski studij a navlastito svoj znanstveni rad. S druge pak strane, bez pravoga nastavnog i akademskog iskustva, vodstva i kontrole, te u uvjetima posvemašnjega odsustva kriterija, nastava na Višoj školi održavala se manjkavo i nekvalitetno. Visoka škola mora biti zasebna ustanova, s različitim nastavnicima.

### **KLICA HRVATSKOGA PROLJEĆA**

U vrijeme Hrvatskog proljeća, godine 1970., Split posjećuju rektor Sveučilišta u Zagrebu prof. Ivan Supek i prorektor prof. Nikša Allegreti, te sa splitskim liječnicima donose zaključak da u Splitu treba otvoriti Medicinski studij. Za početak su zatražili elaborat koji je trebao obrazložiti potrebu za takvim studijem te prikazati postojeće kadrove, opremu, medicinsku osnovu i uvjete za njegov rad (prema ref. 27).

U siječnju 1971. Skupština općine Split imenuje radnu skupinu liječnika u sastavu Ljubomir Kraljević, Srećko Postružnik, Ante Ćatipović, Dinko Šakić i Borben Uglešić za izradu elaborata o osnivanju Medicinskog studija u Splitu. Iste godine, 1. travnja, Split posjećuju prorektor Sveučilišta u Zagrebu prof. Nikša Allegreti, dekan Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu prof. Ante Zimolo, i nastavnici Nevenka Ljuština-Ivančić, Ivo Padovan, Ivan Šimonović, Boris Krstulović i Mladen Štulhofer. Oni razgledavaju Opću i Vojnu bolnicu i obavještavaju Vijeće Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu da u Splitu postoje uvjeti za otvaranje IV. i V. godine Medicinskog studija, te navode što treba poduzeti da se to ostvari (prema ref. 27). Vijeće Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu prihvaća



to izvješće i dekan o tome obavještava Skupštinu općine Split, Opću bolnicu, Vojnu bolnicu i Zavod za zaštitu zdravlja (30). No, ti-pično za ustanove i vrijeme, pregovori Općine Split i Medicinskog fakulteta u Zagrebu trajali su sve do 11. srpnja 1974. kad je Vijeće Medicinskog fakulteta u Zagrebu donijelo odluku o osnivanju Područnoga studija medicine u Splitu i to za početak rada 1. rujna školske godine 1974./1975. (31). Prodekan Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu za „dislocirane“ studije medicine u Splitu i Osijeku postao je prof. Predrag Keros (32).

Iste je godine osnovano i Sveučilište u Splitu, ali Medicinski studij nije u njega bio uključen.

Zbor liječnika Hrvatske, Podružnica Split, 19. lipnja 1974. imenuje svoje Povjerenstvo za medicinski studij: Mile Pezzi (predsjednik), Ljubomir Kraljević, Borben Uglešić, Josip Ružić, Ivo Eterović, Zvonimir Dittrich i Silvije Ćurin, koje Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu 28. listopada 1975. proglašava Odborom za medicinski studij u Splitu (33).

#### NEPOTPUNI PODRUČNI STUDIJ

Savjet Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu odlukom od 11. srpnja 1974. osniva Medicinski studij u Splitu za studente Medicinskog fakulteta u Zagrebu s tim da nastava počne 1. rujna 1974. (31-33). No za početak su naknadno odabrani VIII. i X. semestar, zbog prilagodbe postojećim lokalnim nastavnicima (Boschi S, 2006., usmeno objašnjenje). No nastava nije počela 1974./75., jer se ni jedan student nije odlučio za nastavak studija u Splitu. Stoga Odbor za medicinski studij u Splitu predlaže dekanu Medicinskog fakulteta u Zagrebu prof. Zvonimiru Krajini, da Studij u Splitu ponudi nastavu IX. i X. semestra, te Savjet Medicinskog fakulteta u Zagrebu donosi odluku o osnivanju cijele pete godine studija u Splitu, počam od školske godine 1975./76.

(34). U IX. semestar upisuje se šest studenata, a nastavu izvode nastavnici iz Zagreba i Splita. Nastava je svečano otvorena 31. listopada 1976., pri čemu su na suradnju pozvani i habilitirani liječnici iz Zadra, Dubrovnika i Šibenika.

Godine 1976. Odbor predlaže, a Medicinski fakultet u Zagrebu prihvaća otvaranje i nastave četvrte godine medicinskog studija. Na tu se nastavu prijavljuje pet studenata (17). Školske godine 1977./78. u četvrtu i petu godinu upisuje se po devet studenata, a sljedeće godine osam u četvrtu i devet u petu. Odbor imenuje splitske liječnike prof. Srećka Postružnika za voditelja četvrte, a prof. Petra Zlatara za voditelja nastave pete godine (17).

Dana 14. lipnja 1976. u Zagrebu je promoviran Petar Lozo, kao prvi liječnik koji je studij završio na dislociranom studiju medicine u Splitu.

#### POTPUNI PODRUČNI STUDIJ

No u Split se u četvrtu i petu godinu Studija prijavljuje premalo studenata, pa i nositelji ma zamisli da Studij započnu obrnutim redoslijedom postaje jasno da se mora imati sve ili ništa. Pristupa se izradbi još jednoga elaborata o uvjetima i potrebi osnivanja Medicinskog fakulteta u Splitu, a 7. veljače 1979. na sjednici Vijeća udruženog rada Općine Split imenuje se radna skupina za obavljanje prethodnih radnji za osnivanje Medicinskog fakulteta (35); ona brzo stvara elaborat (36) koji se upućuje sekretaru Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu prof. Stipi Šuvaru (37). S. Šuvar 19. veljače 1979. posjećuje Split i ne odobrava osnivanje fakulteta nego proširenje Studija na svih pet studijskih godina. Tako se s dnevnoga reda Skupštine Republičke samoupravne interesne zajednice (RSIZ, Republički SIZ, tadašnje službeno upravno nazivlje) skida pitanje osnivanja Medicinskog fakulteta u Splitu (38).

Uporni Splićani uspijevaju na Medicinskom fakultetu u Zagrebu izboriti obećanje da će se s početkom školske godine 1979./1980. u Splitu otvoriti cjeloviti Medicinski studij (40). Iskoristili su činjenicu da se u to vrijeme politički osjetljive odluke često nisu donosile kao pisani dokumenti, nego kao usmeni "prijateljski savjet", a vladalo je opće nepovjerenje i strah od donošenja krivih političkih poruka, mišljenja i odluka, pa je u tom ozračju vješt i hrabar čovjek mogao zbuniti nesigurne i nedovoljno obaviještene i kadšto postići i potpuno obrnuto od onoga što su odgovorni mislili ili ezopovskim jezikom poručivali. Uglavnom, usprkos Šuvarovoj zabrinuto-mizantropskoj i potpuno voluntarističkoj procjeni (a takvih sam se i osobno naslušao u bezbrojnim situacijama i u svim nijansama i složenostima), Savjet Medicinskog fakulteta u Zagrebu na sjednici od 12. srpnja 1979. – odobrava osnivanje cjelovitoga Studija medicine u Splitu (41), a već sljedeći dan između Medicinskog fakulteta u Zagrebu i Opće bolnice u Splitu potpisuje se samoupravni sporazum o osnivanju Studija (42).

Skupština Zajednice općina Split 3. listopada 1979. rasformira Radnu skupinu za osnivanje Medicinskog fakulteta u Splitu, a Medicinski fakultet u Zagrebu raspušta Odbor Medicinskog studija i formira Koordinacioni odbor za dislocirani studij u Splitu (39). Taj Odbor čine tri predstavnika Medicinskog fakulteta u Zagrebu i tri predstavnika "udruženog rada" iz Splita, a predsjednik mu je dr. Ivo Eterović iz Splita. Odbor preuzima brigu oko organizacije nastave (27). I. Eterovića će od veljače 1984. naslijediti prof. Srđan Boschi, koji će Studij voditi sve do svojega umirovljenja godine 1994.

Prema zaključku Savjeta Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (43), natječaj za upis pedeset studenata na Studij medicine u Splitu objavljen je 28. srpnja 1979., u "Slobodnoj Dalmaciji". Razredbenom su ispitu pristu-

pila 154 pristupnika, a primljeno ih je 50, te još 26 koji su imali ugovore sa zdravstvenim i drugim ustanovama (27). Potonju shemu organizacije hrvatskoga školstva i upisa na fakultete koncipirao je S. Šuvar, uvjeren da će takvim ugovorima povezati "udruženi rad" i "njegove potrebe", pa su svi oni kojima su roditelji nabavili ugovore s bilokojim ustanovama (npr., s Poljoprivrednim zadrugama i sl.) da će biti zaposleni kad diplomiraju, bili bez razredbenoga ispita primljeni na fakultete. Pod pritiskom pak onih koji takve ugovore nisu mogli pribaviti, održan je i razredbeni ispit i rješenje je „nađeno“ u povećanju broja upisanih studenata.

Sljedećih je godina upisano još više studenata: 1980., 118; 1981., 114; 1982., 98 i 1983., 85 (33). Odluke o upisu donosio je Savjet Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, na osnovi odluka RSIZ-a za odgoj i usmjereno obrazovanje u djelatnosti zdravstva u Zagrebu (SIZ i RSIZ su tadašnje administrativne jedinice koje su uključivale sve ustanove u danomu području djelovanja) i Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu Socijalističke Republike Hrvatske (33).

Cjeloviti Studij svečano je otvoren 1. listopada 1979., a P. Keros održao je prvo predavanje – iz anatomije (44), kao prof. Drago Perović 1917. u Zagrebu. Zanimljivo je da je i dr. Jakov Mirković Žarković otprilike 173 godine ranije također održao prvo predavanje iz anatomije prvim studentima medicine u Trogiru (20).

U tom času Studij ima dva redovna i devet izvanrednih profesora, te sedam docenata, a u Dalmaciji izvan Splita još šest izvanrednih profesora i dva docenta (33).

Spominjanje nastavnika Studija koji su živjeli i radili u Dalmaciji izvan Splita traži dodatno objašnjenje. Naime, Medicinski fakultet u Splitu bio je otpočetak zamišljen kao fakultet cijele južne Hrvatske, a ne samo splitski (17,27). No ta je njegova „širina“ u praksi pro-

vedena tako da su nastavnici izvan Splita dolazili na nastavu u Split, a to u praksi nije funkcioniralo, jer su oni često mijenjali planove, kad bi došli žurilo bi im se natrag, a nastava im nije bila usklađena s prethodno obavljenom i s onom koja je slijedila. Svodila se uglavnom na predavanja, jer splitsku bolnicu i bolesnike izvansplitski nastavnici nisu poznavali, a s lokalnim su kolegama razmjerno slabo surađivali, dijelom zato što je u nas suradnja slabo razvijena, a dijelom i zbog otpora splitskih kolega, koje su oni izvan Splita pretekli u titulama i nastavnim pravima. Osobno i dalje držim da je zamisao o „južnohrvatskom“ fakultetu jako dobra, ponajprije zato što se time rasterećuje splitska klinika, a nastavom i mogućnošću akademskog napredovanja potiču ostale zdravstvene ustanove (2). Postojeću praksu da splitski studenti odlaze na nastavu u nastavne baze izvan Splita (Kalos, Ugljan, ordinacije obiteljske medicine na otocima i Zagori, bolnica u Zadru), svakako treba dodatno osnažiti i poticati. Bilo bi lijepo, korisno i originalno da studenti dio terenske prakse obave i na brodovima.

U prilici osnivanja cjelovitoga Studija, Skupština općine Split ustupa Studiju prostor za nastavu od 1300 m<sup>2</sup> – bivše i sadašnje Biskupove palače (45). No tek su u godini 1980. prikupljena sredstva od SIZ-ova odgoja i usmjerenog obrazovanja i RSIZ-a odgoja i usmjerenog obrazovanja zdravstvenih radnika Zagreb za uređenje prostora Medicinskog studija u Biskupovoj palači, za potrebe nastave, tajništva i pratećih službi. Dotad se jedan dio nastave odvijao u tadašnjoj Vojnoj bolnici i Institutu za pomorsku medicinu – nastava anatomije, fiziologije, patologije i mikrobiologije. Vježbe iz medicinske kemije i biokemije te medicinske fizike održavale su se pri odgovarajućim fakultetima Sveučilišta u Splitu. Vježbe iz fiziologije održavale su se u Domu zdravlja Split (otorinolaringologija), nekim odjelima Bolnice, te u Institutu za pomorsku medicinu. S vremenom

su se prostori u Biskupovoj palači prilagodili potrebama nastave, pa pomoć drugih splitskih fakulteta i zdravstvenih ustanova više nije bila nužna (27).

Financiranje Studija ulazi u bilancu sredstava Republičkoga SIZ-a (RSIZ) odgoja i usmjerenog obrazovanja (27). Prvi zaposlenik s punim radnim vremenom na cjelovitom Područnom studiju postao je 1. siječnja 1981. Petar Markoš, prof., u funkciji tajnika Studija. On će tu funkciju uspješno obavljati sve do svojega umirovljenja godine 1992. (honorarno je radio i 1993.).

Dana 22. listopada 1980. Savez organizacija udruženog rada (SOUR) zdravstva u Splitu osnovao je Odbor za medicinski studij, koji se trebao brinuti za održavanje nastave, nabavku nastavnih pomagala, uređenje prostora i predlaganje izbora novih nastavnika. Predsjednik Odbora bio je prof. Srđan Boschi (Opća bolnica), tajnik dr. Silvije Ćurin (Zavod za zaštitu zdravlja), a članovi dr. Vjekoslav Franceschi (Splitske toplice), dr. Božen Pivalica (Dom zdravlja), farmaceut Ante Koprčina (Gradska ljekarna), dr. Pave Pjacun (Zdravstvena stanica Muć), dr. Ivo Eterović (Odbor za koordinaciju), Petar Markoš (Zajednica općina Split), dr. Vinko Božanić (Institut za pomorsku medicinu), dr. Ivan Lesić (Vojna bolnica) i studentica Nataša Kuprešanin (46).

Godine 1981. Odbor raspisuje natječaj za izbor asistenata za pretkliničke predmete. Izabrani su Nikola Čičak (anatomija), Jagođa Roša (fiziologija), Ivica Vučak (fiziologija), Milovan Kubat (sudska medicina), Irena Pintarić (anatomija), Predrag Sikirić (farmakologija), Živka Juričić (medicinska sociologija) i Boris Topić (anatomija). No, osim dr. I. Pintarić, birane osobe većinom i nisu namjeravale doći raditi u Split, nego su se tim putem posredno zapošljavale na Medicinskom fakultetu u Zagrebu. Tek 1984., u Split prelazi dr. sc. Mirna Saraga-Babić (Histologija i embriologija), 1985. dr. sc. Volga Punda-Polić (Mi-



krobiologija) i 1986. dr. sc. Marijana Peruzović (Biologija). Sve su tri bile splitske nevjeste, prvi pretklinički nastavnici i prve znanstvenice koje su postavile prave istraživačke laboratorije pri Studiju. Problem asistenata koji su birani a da nisu namjeravali prijeći u Split riješit će se tek 1991., a do tada će on za posljedice imati slabu nastavu, nepotrebne troškove za njihova putovanja i boravak u Splitu, te nemogućnost zapošljavanja mladih liječnika koji su doista željeli raditi u Splitu (47).

Problemi na Studiju su veliki i, u neimaštini propadajućeg političkoga i gospodarskoga sustava i nerješivom labirintu administracije, on nepotrebno stagnira i zapravo vodi borbu za goli opstanak. Primjerice, 20. svibnja 1981. Republički komitet za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu odobrava izvođenje nastave na Studiju u školskoj godini 1981./82., ali upozorava da postoji mogućnost da se nastava prve i druge godine od školske godine 1983./84. izvodi na Medicinskom fakultetu u Zagrebu (48). (Trag o takvim razmišljanjima našao sam u pismohrani Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu tek kao jednu točku zaključaka sa sastanka tajnika, pomoćnika tajnika i rukovodilaca Medicinskog fakulteta u Zagrebu od 10. studenoga 1981. Na žalost, pismohrana Medicinskog fakulteta u Zagrebu nepotpuna je u odnosu na zapisnike sjednica Znanstveno-nastavnog vijeća, pa se pravi razmjeri opasnosti za opstanak Studija ne mogu potkrijepiti odgovarajućim pisanim dokumentima.) Na to se u Splitu 1981. stvara još jedan od brojnih elaborata o opravdanosti Medicinskog studija u Splitu, a Odboru su, da bi ga politički ojačali, kao članovi dodani liječnici Ante Gilić i Josip Franičević iz Zadra, Neven Goleš iz Šibenika, Dušanka Miloš iz Knina, Petar Kačić i Ardoje Uglešić iz Dubrovnika, te Predrag Keros i Zvonko Rešetar iz Zagreba (27).

Odbor dana 8. travnja 1982. održava sjednicu na kojoj sudjeluju i prof. Ljubomir Čečuk, dekan i prof. Bogdan Krstulović i prof.

Milan Škrbić prodekani Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Dogovoreno je da Studij dobije status radne jedinice Fakulteta, uz formiranje Znanstveno-nastavnog odbora koji će uključiti sve njegove nastavnike. Za voditelja Znanstveno-nastavnog odbora izabran je S. Boschi, a za tajnika P. Markoš. Prva sjednica Znanstveno-nastavnog odbora održana je 15. prosinca 1983., uz nazočnost dekana Medicinskog fakulteta prof. Ljubomira Čečuka (17,27,33).

Otpor i kritike stvaranju i postojanju Studija, a napose njegova osamostaljenja u fakultet, bili su žestoki i veliki i trajali su godinama (49), zbog različitih razloga, a najmanje objektivnih.

U Zagrebu bitku za opstanak Studija vode njegovi malobrojni pristaše, ali neorganizirano i u stalnoj opasnosti od mogućih političkih posljedica. Ilustrativna je afera koja je nastala oko mojega članka u Liječničkom Vjesniku (4). Opisat ću je u trećem licu, da svladam vruću želju iznošenja danas nevjerojatnih pojedinosti i poznatih imena. Autor je u članku (4) kritizirao nemarno vođenje Studija i čvrsto zastupao njegov opstanak, no članak je izazvao optužbu – za nacionalizam (50,51). Na Znanstveno-nastavno vijeće Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu izvršen je politički pritisak da članak osudi i o tome se raspravljalo na dvjema sjednicama Vijeća. Posljedica je bio iznenađujući izbor (na drugoj sjednici) M. Marušića za prodekana za Područne studije medicine u Osijeku i Splitu (Sjednica Znanstveno-nastavnog vijeća Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, od 16. prosinca 1981., nema zapisnika u pismohrani; protukandidati su bili dotadašnji prodekan prof. Predrag Keros i prof. Slobodan Vukičević). Potom je uslijedio politički pritisak da Savjet Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu ne potvrdi izbor Znanstveno-nastavnog vijeća (što je tada bio zakonski uvjet izbora), a predsjednik Saveza studenata Fakulteta izrazio je želju

da njegova organizacija provede dodatne konzultacije o izboru (52,53, i Allegretti N, 1981., usmeno priopćenje). Premda su Savezi studenata u Splitu i Osijeku bili nezadovoljni vođenjem Područnih studija i tražili su promjenu (Markoš P, 2006., usmeno priopćenje), rukovodstvo Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu napravilo je pritisak na osječki i splitski Odbor za područne studije i Saveze studenata da se usprotive izboru. Prema svjedočenju nekoliko članova Znanstveno-nastavnog vijeća Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (u pismohrani Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu nema odgovarajućih dokumenata, a nema ih ni u zapisniku s odgovarajućih sjednica Znanstveno-nastavnog vijeća Fakulteta), osječka studentska organizacija i Odbor izjasnili su se protiv izbora M. Marušića, iako ga dotad nikad nisu bili ni vidjeli ni čuli. U Splitu je pak održan mučni sastanak svih nastavnika Studija, članova Odbora za razvoj i unaprjeđenje Medicinskog studija u Splitu, dekana Medicinskog fakulteta u Zagrebu Lj. Čučuka i predsjednika poslovnog kolegijalnog organa Medicinskog fakulteta M. Škrbića, na kojemu Splićani nisu prihvatili zahtjev da se ne suglase s izborom M. Marušića (Nižetić D, 1982.; Boschi S, 2006., usmeno priopćenje). No, i ta je odluka relativizirana (54) i, u političkom sustavu u kojemu se svatko svakoga bojavao i svatko prezao i od najmanjega dizanja prašine, afera se smirila izostankom potvrde izbora M. Marušića na sjednici Savjeta Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu od 12. veljače 1982., izborom neutralnoga prof. Bogdana Krstulovića za prodekana za Područne studije i – preživljavanjem Studija. (U pismohrani Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu nema odgovarajućih zapisnika sa sjednice Znanstveno-nastavnog vijeća Fakulteta, a nalazi se kratak Zaključak sa sjednice savjeta od 12. veljače 1982.; v. i ref. 51).

Prve kliničke ustanove u Splitu proglašene su odlukom Znanstveno-nastavnog vijeća Me-

dicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu od 20. prosinca 1983. Tako su Centar za onkologiju i radioterapiju te Odjel za radiologiju dobili status klinika (zavoda) (u pismohrani Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu nema odgovarajućeg zapisnika). Dvije i pol godine nakon toga, 3. lipnja 1986., Opća bolnica Split, odlukom Znanstveno-nastavnog vijeća Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, dobiva status Kliničkoga bolničkog centra (55). Na žalost, KBC nije akademski napredovao dužnom brzinom, a k tome mu je 1991. pripojena bivša Vojna bolnica s razmjerno malo nastavnika. Tako je u samostalnoj i slobodnoj Hrvatskoj, nakon propisivanja kriterija Ministarstva zdravstva za proglašenje klinika (56), odlukom Ministarstva zdravstva od 26. siječnja 1993. splitska bolnica službeno dobila (niži) status Kliničke bolnice (57). Ona taj isti status ima i godine 2006., tj. prema rečenim kriterijima, nije uspjela postati Klinički bolnički centar. U tijeku su organizacijske i kadrovske promjene koje uz pomoć Fakulteta provodi splitska bolnica kako bi tijekom 2007. godine ponovno stekla status Kliničkog bolničkog centra. (Janković S, usmeno priopćenje, 2007.).

Godine 1984. postavljen je temeljni kamen za Patološko-anatomski kompleks, koji je završen 1986. Krajem 1986. tamo se prvi uselio Zavod za patologiju, a onda su, tijekom 1987., prostore za rad tamo dobili zavodi za anatomiju, biologiju (s priručnom nastambom za pokusne životinje), histologiju i embriologiju, a privremeno i malobrojni nastavnici fiziologije i fizike. Zgradu je golemim naporima, vještima političkim djelovanjem i čeličnim živcima izgradio tadašnji ravnatelj Bolnice i veliki pobornik Medicinskog fakulteta dr. Silvije Ćurin. Patološko-anatomski kompleks je tada činio osnovu Fakulteta, čuvao mu opstanak i omogućio osamostaljenje. Predmeti Biokemija, Farmakologija i Patofiziologija, te uprava Studija ostali su u Biskupovoj palači, tada Ribareva 4, a danas Poljana kneza Trpimi-

ra 7. Godine 1985. Patofiziologija pri Odjelu za plućne bolesti dobiva tri sobe, za devet bolesnika, a godine 2000. na Križinama prerasta u samostalni odjel s pet soba za četrnaest bolesnika. Mikrobiologija i parazitologija ostaju u Institutu za pomorsku medicinu (27).

Vježbe za studente održavale su se u Kliničkoj bolnici, Biskupovoj palači, Vojnoj bolnici (Križine), Domu zdravlja i Zdravstvenom obrazovnom centru, te na Filozofskom fakultetu, Fakultetu elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje i Zavodu za zaštitu zdravlja (zdravstvena ekologija s terenskom praksom i opća epidemiologija). Terenska se praksa obavljala u Domovima zdravlja u Sinju, Supetru i Makarskoj, gdje su studenti imali osiguran smještaj i prehranu. U sklopu kolegija Psihijatrija, organizirana je jednodnevna praksa u Psihijatrijskoj bolnici na otoku Ugljanu (17,27).

Prihvatanjem novoga statuta Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu u prosincu 1986., od 1987. Područni studij u Splitu dobiva status Poslovna jedinica Medicinski studij u Splitu Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Uz Područne studije u Splitu i Osijeku, Poslovne jedinice zagrebačkog fakulteta postale su i Škola narodnog zdravlja "Andrija Štampar" i Viša medicinska škola (obje u Zagrebu). No u radu Područnih studija gotovo se ništa nije promijenilo: oni su i dalje mogli samo predlagati (izbor namještenika, financije, nabavke), ali sve su se odluke donosile u Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (Markoš P, 2006., usmeno priopćenje).

Iz prve generacije studenata cjelovitoga petogodišnjeg studija u Splitu prva je dana 6. srpnja 1984. diplomirala studentica Duška Milovanović.

## **DOMOVINSKI RAT I PROSTORNO PROŠIRENJE**

Krajem 1990., nakon prvih demokratskih izbora u Republici Hrvatskoj dolazi i do

promjene rukovodstva Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu; dekan postaje prof. Mate Granić, a prodekan za Područne studije u Osijeku i Splitu M. Marušić (u pismohrani Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu nema odgovarajućeg zapisnika). Već 14. siječnja 1991. za Voditelja Područnoga studija izabran je S. Boschi (58).

Nova uprava sagledava zatečeno stanje, uvodi temeljna pravila rada i definira osnovne planove razvitka Područnih studija (59). Odmah se počinje raščišćavati stanje s asistentima koji su bili zaposleni u Zagrebu za potrebe Studija u Splitu. Definišu se njihove obveze prema nastavi i počinju nadzirati troškovi Studija zbog putovanja nastavnika iz Zagreba, primjerice, usklađivanje broja sati održane nastave s brojem prijavljenih dnevnica (60). Od početka školske godine 1991./92., tj. 1. listopada 1991., svi nastavnici izabrani za potrebe nastave na Područnim studijima svoju potpunu nastavnu obvezu trebali su ispuniti na Područnim studijima a ne u Zagrebu, i više nisu imali pravo na doknadu troškova putovanja i boravka u Osijeku i Splitu (61). Izbijanje rata i nevoljkost mnogih da putuju izvan Zagreba (62) ubrzava zbrinjavanje tih asistenata na Medicinskom fakultetu u Zagrebu, te se u Splitu otvara mogućnost zapošljavanja stvarnih nastavnika. S poslijediplomskog usavršavanja u SAD vratio se 1986. dr. sc. Željko Dujić, koji na Studiju (Katedra za fiziologiju) počinje raditi 1. ožujka 1988. Godine 1992. iz SAD se vratio se i dr. Mladen Boban, koji službeno na Studiju počinje raditi 1993., kao prvi član Katedre za farmakologiju. Njihov povratak i rad znače prekretnicu u radu Studija (63). Ž. Dujić započinje pravi istraživački rad koji će Studiju donijeti mnogo vrijednih međunarodnih publikacija, a M. Boban se predaje popravljajući zgrada dobivenih od Hrvatske vojske, koja je pak naslijedila golem broj zgrada od bivše Jugoslavenske narodne armije (JNA), pa je dio koji joj nije bio potreban predala društvenoj

zajednici (Ivanišević V, 1992., usmeno priopćenje), što je uključivalo i Studij medicine.

Pod pritiskom zahtjeva Domovinskoga rata splitska medicina pokazuje svoju pravu snagu, a otkriva se i vrijednost njezine akademske usmjerenosti. Iako je Split odsječen od Zagreba, nastava se odvija vlastitim snagama (62,64), a studenti se organiziraju tako da nesmetano pohađaju nastavu, ali i da daju svoj specifični ratni doprinos (65). Klinička bolnica funkcionira ne samo dobro, nego postaje slavna po količini obavljenog posla i rezultatima (9,62,64,66), ali prije svega po golemoj pomoći koju je pružila susjednoj Bosni i Hercegovini (66-69). Sveučilišni nastavnici a ratni ravnatelji Kliničke bolnice, dr. sc. Goran Dodig i dr. sc. Mihovil Biočić postaju vrlo poštovane osobe u Bosni i Hercegovini (moje osobno svjedočenje). Odmah nakon Krvavog Uskrsa 1. travnja 1991., G. Dodig stvorio je skupinu nastavnika Studija (Ante Petričević, Mihovil Biočić, Stipan Janković i glavna sestra Marija Županović) koja je splitsko zdravstvo pripremala za nadolazeći rat. S. Janković uskoro postaje pomoćnik zapovjednika Hrvatske vojske za poslove izobrazbe Sanitetskoga stožera za srednju i sjevernu Dalmaciju, te organizira opsežne akcije izobrazbe liječnika u ratnoj medicini koju dotad hrvatski liječnici nisu učili (64). Tečaj se održavaju za liječnike u splitskoj Općoj bolnici i domovima zdravlja te za liječnike u postrojbama Ministarstva unutarnjih poslova i Hrvatske vojske. Vjerojatno je jedinstven primjer u povijesti ratne medicine činjenica da je Klinička bolnica Split služila kao ratna bolnica za obje zaraćene strane u vrijeme hrvatsko-muslimanskoga (bošnjačkoga) sukoba 1993.-1994. (69). Razmjeno dobra akademska izobrazba i poticaji i pomoć urednika *Croatian Medical Journala* (70) omogućile su da splitski liječnici objave zavidan broj članaka iz područja ratne medicine (64,66,70).

Savez studenata Područnoga studija medicine u Splitu Medicinskog fakulteta Sveučili-

šta u Zagrebu osnovan je 1983., a prva mu je predsjednica bila studentica Nataša Kuprešanin (nema topoglednih pisanih dokumenata). Imao je Komisiju za znanstvenoistraživački rad i Komisiju za međunarodnu razmjenu studenata. Studenti su se razmjenjivali s kolegama iz Italije, Španjoske, Njemačke, itd. Gostujući studenti u Splitu su stanovali kod svojih kolega ili u Studentskom domu, a hranili su se u bolnici. Savez studenata izdao je dva broja časopisa "Likar", u školskoj godini 1987./88. Glavni urednik bio je student Zoran Đogaš (Markoš P, 2006., usmeno priopćenje). Potom je polako prestao biti aktivan, da bi se obnovio 22. listopada 1993. (71).

U Studiju je djelovala i organizacija Crvenoga križa i športsko društvo "Medicinar" (Markoš P, 2006., usmeno priopćenje).

Upravo u najtežim ratnim danima obavlja se teška operacija premještanja Studija iz prostora Biskupove palače u dvije zgrade dobivene od Hrvatske vojske, odnosno Hrvatske ratne mornarice (HRM): tzv. Centar za novačenje, koji se namjenjuje za zgradu Temeljnih medicinskih znanosti i Uprave Studija (2700 m<sup>2</sup>) i "Marles" (840 m<sup>2</sup>), bivše konačište za stražare Vojne bolnice, koje postaje Medicinski centar za ljudska prava (72,73). Brojni dopisi (74-76) i zaboravljeni, ali svakodnevni teški napori u borbi protiv pokušaja otimanja tih zgrada od strane nekih medicinskih krugova iz Splita, postigli su da naposljetku 1994. Vlada Republike Hrvatske te zgrade i formalno dodijeli Medicinskom studiju (77). I tom se prilikom pokazalo da ometanje stvaranja Medicinskoga fakulteta nije bilo ideološki zasnovano niti organizirano, nego da se radilo o privatnim interesima pojedinaca. Poznajem događaje i ljude, ali ružne postupke ne ću svjedočiti. Samo ću, da se ne zaboravi, kazati da sam 1991. upoznao admirala Svetu Leticu kao vrlo inteligentna i dobronamjerna čovjeka, koji je brzo mislio i brzo donosio odluke. To se dogodilo na sastanku koji je odlučivao koje će zgrade kom-

pleksa bivše Vojne bolnice u Splitu Hrvatska vojska (Mornarica) prepustiti Medicinskom studiju. Dopotovao sam s kolegom iz Zagreba, kujući cijeli dan na riječkom trajektu fantastičan plan: tražit ćemo i dobiti Institut za pomorsku medicinu, u njegovo ću središte potom posjesti Željka Dujića, koji je kroz američki doktorat iz fiziologije i svoje izvorno zanimanje postao veliki stručnjak za fiziologiju ronjenja, to ću proglasiti Zavodom za fiziologiju, a oko njega ću nanizati sve ostale prekliničke zavode. Stvorit ćemo fakultet opremljen neprocjenjivo važnom opremom i originalan u orijentaciji na pomorsku medicinu!

Iako je već bio dobio bitku u Bračkom kanalu (78), Admiral je dva profesora iz Zagreba dočekao šutljivo i hladno. Stvar je spasio moj kolega, pritajeni ali fanatični ljubitelj mora, koji je najprije spontano odustao od Pomorskoga instituta, a potom Admirala dokraja otoplio pričama o jedrenju i ribolovu.

Zgranuto sam šutio. Vani je bio mrkli mrak, na moru neprijateljski brodovi, a pred vratima pun hodnik hrvatskih mornara sa strojnicama. Admiral je zdušno s mojim kolegom lovio goleme primjerke bijele ribe na nekoj Puntici za koju nikad nisam čuo, a ja sam očajavao nad Institutom za pomorsku medicinu. Potom sam se neprimjetno oporavio, strpljivo dočekao da ribu povade u svoje također jako lijepe i vrlo plovne brodove i onda iznenađeno od Admirala zatražio dvije zgrade, precizno navodeći gdje se nalaze, a lukavo im umanjujući veličinu i vrijednost.

Admiral nije skidao očiju s nevidljivoga golemog brancina kojega je ulovio na onoj puntici, ali me je dobro čuo. Brzo je integrirao moju poruku i dobacio mi pogled od oko četvrtine sekunde:

– Može – nasmijane plave oči i namješteno strogo lice prenijeli su mi odobravanje za brzinu prilagodbe, čestitke zbog najvećega mogućeg dobitka i samozadovoljstvo zbog razumijevanja moje tehnologije zahtjeva.

Tako je Studij, a budući Medicinski fakultet dobio “Regrutni centar” i “Marlesicu”. Potom sam dva zaljubljenika u more pristojno pustio da love sve dok ribe u Jadranu nije posve nestalo, a onda sam teatralno zavapio:

– Idemo. Ja sam Vlaj i jako mi je dosadno.

Pogledali su me sažalno, ali Admiral je otkrio da misli (i roni) dublje nego onaj drugi: jako je spremno ustao, rukovao se i šutke nas predao mornarima sa strojnicama. Na vratima mi se nasmiješio malim i malo, malo gorkim smiješkom koji je poručio:

– Vlaju jedan, neka si mućao, kad si toliko dobio.

On je odmah znao da sam Vlaj, kad nisam govorio o ribi nego o nekretninama.

#### **OSAMOSTALJENJE PODRUČNOGA STUDIJA U MEDICINSKI FAKULTET**

Dana 9. veljače 1994. na mjesto Voditelja Područnoga studija izabran je prof. Zvonko Rumboldt, jer je S. Boschi umirovljen (79). Na sjednici Upravnog vijeća Sveučilišta u Splitu od 26. ožujka 1997., Z. Rumboldt će biti imenovan prvim (privremenim) dekanom Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu.

Puni poleta i vjere u osamostaljenje, D. Sapunar i M. Marušić još su s početkom 1994. organizirali izradbu elaborata o osnivanju Fakulteta (3,80). U sljedeće tri godine svladavanja otpora osnivanju Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu elaborat je poslužio kao ključan argument – čim je to bilo neformalno dopušteno, elaborat je dostavljen Sveučilištu u Splitu. Splitske zdravstvene ustanove bile su neupitno solidna osnova za stvaranje Fakulteta (81), a elaborat je sadržavao sve podatke koji su jamčili da je Područni studij moguće osamostaliti u Medicinski fakultet Sveučilišta u Splitu (80,82).

Tragovi teške bitke za osamostaljenje Područnoga studija nalaze se u zapisnicima sjednice Upravnog vijeća Sveučilišta u Splitu (svi



u pismohrani Sveučilišta u Splitu); pitanje se otvara izvješćem dr. Mihovila Biočića na sjednici od 26. travnja 1995. o tome da je dovršen elaborat o osnivanju Medicinskog fakulteta. Toj se inicijativi odmah dižu visoke i vješto složene administrativne zapreke: u zapisniku sjednice od 24. studenoga 1995. u zaključcima nalazimo fraze poput one da je pred Vijećem „složen zadatak predlaganja osnivanja Medicinskog fakulteta Vladi Republike Hrvatske“, a 15. prosinca 1995. zaključeno je da „osnivanje Medicinskog fakulteta ne će ići ni lako ni brzo, a u tomu će biti neophodna pomoć Grada i Županije“. Ni 1996. ne donosi bolje vijesti: na sjednici Upravnog vijeća Sveučilišta u Splitu od 23. svibnja 1996. izvješćuje se da će „Ministarstvo znanosti i tehnologije u najskorije vrijeme imenovati državno povjerenstvo koje će imati zadatak ispitati osnovanost zahtjeva za osnivanje ovoga fakulteta“. No, izvori i snaga otpora identificirani su razmjerno brzo, pa je godine 1995. počelo i javno i neformalno ustrajanje na osamostaljenju Područnoga studija u Medicinski fakultet. U članku u široko čitanom u Liječničkom Vjesniku (3), detaljno je obrazloženo zašto i kako Studij treba prerasti u medicinski fakultet i osamostaliti se, a obaviješteni su i u problem upućeni svi pobornici Medicinskog fakulteta u Splitu koji su imali utjecaja u Zagrebu. Potvrdu da se najviše radilo o pitanju raspodjele financiranja nalazimo u zapisniku Upravnog vijeća Sveučilišta u Splitu od 12. rujna 1996., u zaključku o usvajanju investicija i investicijskog održavanja Sveučilišta u Splitu za 1997.; u tom se zaključku navodi da bi Medicinski fakultet Sveučilišta u Splitu trebao početi raditi u školskoj godini 1997./1998, s tim da pola potrebnih sredstava dade Ministarstvo znanosti i tehnologije, a pola Grad i Županija. No, osamostaljenje se moglo odgoditi, ali više ga nitko nije mogao zaustaviti: umjesto 1996., Fakultet je osnovan 26. ožujka 1997., odlukom koju je donijelo Upravno vijeće Sveučilišta u Splitu (83). Pri-

tom su morali biti učinjeni određeni ustupci: odustalo se od nakane da, barem u pravoj fazi stabilizacije novoga fakulteta, dekan ili v.d. dekana bude M. Marušić i zaposlene su tri namještenice Medicinskog fakulteta u Zagrebu; hrabrim protivljenjem budući prodekan M. Boban spriječio je da zgrada „Marles“ formalno ostane u vlasništvu Medicinskog fakulteta u Zagrebu.

Pod pritiskom usuglašenoga traženja, jasne potrebe i dobrih uvjeta, te potpune dokumentacije, nakon zaprimanja odluke Sveučilišta u Splitu, Ministarstvo znanosti i tehnologije podnijelo je zahtjev Nacionalnom vijeću za visoku naobrazbu za mišljenje o potrebi osnivanja Medicinskog fakulteta u Splitu. Nacionalno vijeće imenovalo je stručno povjerenstvo koje je na osnovi spomenutoga elaborata dana 23. svibnja 1997. donijelo zaključak s pozitivnim mišljenjem o ispunjavanju standarda vrsnoće za ustrojstvo i izvedbu sveučilišnoga studija iz područja biomedicine i zdravstva (84). Na osnovi toga mišljenja Nacionalno vijeće donijelo je istoga dana mišljenje da Medicinski fakultet Sveučilišta u Splitu ispunjava osnovne uvjete za djelatnost visoke naobrazbe, kako je propisano zakonom, a dalo je i nekoliko preporuka za poboljšanje nastavnoga plana i programa i nastavak suradnje s medicinskim fakultetima Sveučilišta u Zagrebu i Rijeci (85). Potom Ministarstvo znanosti i tehnologije 3. lipnja 1997. donosi a) Rješenje o ispunjavanju svih propisanih uvjeta za obavljanje djelatnosti Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu i b) Dopusnicu za početak obavljanja djelatnosti. Nakon toga Trgovački sud u Splitu 11. rujna 1997. donosi rješenje o upisu Fakulteta u svoj registar (27).

Iako prvi novi fakultet u slobodnoj i samostalnoj Hrvatskoj, Medicinski fakultet u Splitu još će nekoliko godina trpjeti manjak državne financijske potpore, zbog istoga razloga zbog kojega je odgađano njegovo osamostaljenje. Financijske je probleme s punim razumije-

vanjem i na različite načine ublaživao ravnatelj Bolnice dr. Mihovil Biočić, koji je k tome djelovao i kao član Upravnoga vijeća Sveučilišta u Splitu i predsjednik Županijske skupštine Županije splitsko-dalmatinske (Boban M, prodekan za financije Fakulteta, 2006., usmeno pripćenje).

### **RANI DANI SAMOSTALNOSTI**

Fakultetsko vijeće Medicinskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu izabralo je 22. rujna 1997. prvoga dekana Fakulteta, prof. Zvonka Rumboldta (86), a Senat Sveučilišta u Splitu potvrdio je 30. rujna 1997. njegov izbor (87) i 1. listopada te godine on stupa na dužnost. Prodekan za nastavu postao je prof. Željko Dujić, a prodekan za financije doc. Mladen Boban. Ta je uprava vodila Fakultet do 30. rujna 1999.

Dana 20. svibnja 1999. fakultetsko je Vijeće povjerilo istoj upravi još jedan dvogodišnji mandat, s tim da je Ž. Dujić postao prodekan za poslijediplomske studije a doc. Damir Sapunar prodekan za nastavu. Oni su Fakultet vodili do 1. listopada 2001. (27).

Tada je Vijeće za dekana izabralo M. Bobana, s prodekanima prof. Nikolom Bradarićem (financije), doc. Snježanom Tomić (nastava) i doc. Marijanom Saragom (znanost) (27).

Dva su nastavnika Fakulteta u to vrijeme izabrana na funkciju prorektora za znanost Sveučilišta u Splitu: prof. Volga Punda-Polić od 1. svibnja 1998. do 30. siječnja 2000., kad je njezin mandat nastavio Ž. Dujić (27).

Preseljenje u zgradu temeljnih medicinskih znanosti na Križinama iz Biskupove palače dovršeno je 1997. Zgrada na Križinama (na adresi Šoltanska 2) bila je vojni centar za novačenje, a prilagođena je tako da u prizemlju ima prostorije dekanata i knjižnicu, na prvom katu prostorije za nastavu, a na drugom laboratorije i nastavničke sobe te dva mala apartmana za gostujuće nastavnike. Financiranje adaptacije i

opremanja zgrade vodio je M. Boban u financijski vrlo teškim vremenima. Godine 2006. dograđena su još dva kata, namijenjena istraživačkim laboratorijima. U njih su iz Patološko-anatomskog kompleksa na Firulama preselili Zavodi za anatomiju i histologiju.

Do osamostaljenja u fakultet, splitski je Područni studij radio po planu i programu nastave Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (33), a nastavni plan i program osamostaljenoga Fakulteta (82) napravljeni su skladu s preporukama međunarodne zajednice (88,89), koliko god je to bilo moguće za tadašnje stanje duha u hrvatskoj akademskoj medicini (90). No, 2005. četiri hrvatska medicinska fakulteta odlučuju uskladiti („harmonizirati“) svoje nastavne planove i programe i stvoriti „model hrvatskog liječnika“. To se svelo na pokušaj ujednačavanja broja sati po predmetima i zapravo udaljšavanje plana i programa nastave splitskoga Fakulteta od bolonjskih preporuka (91).

Poslijediplomski studij pokrenut je 1998. i tek je nakon nekoliko godina počeo davati rezultate. Godišnji broj publikacija u najboljim znanstvenim časopisima stabilizirao se na 40-60 (90).

### **POUKE I PORUKE**

Na kraju, neka mi bude dopušteno dati i nekoliko općih ocjena povijesnih nastojanja u odnosu na osnivanje Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu.

Prvo, još od XVIII. stoljeća, kad se u svijesti naših ljudi uopće stvorila zamisao o potrebi osnivanja vlastite medicinske škole, koja bi stvarala liječnike toliko bolno potrebne siromašnom, neukom i zanemarenom hrvatskom narodu u Dalmaciji (3,4,9-14), ta je želja živjela usprkos neuspjesima i sve dok cilj nije ostvaren (17). Potrebu za medicinskim fakultetom podržavali su i za nju se borili ljudi svih političkih uvjerenja i profila. Ipak, uz svu počast svima njima, stvarni, konkretni uspjesi posti-

gnuti su u pravilu u uvjetima kada je u političkim okolnostima danoga vremena hrvatska politička svijest trenutno ili trajno nadvladala tuđinsku vlast. To se na neki način odnosi čak i na formalno osnivanje Fakulteta pri kraju nesretne vladavine Nezavisne države Hrvatske (1944., ref. 24,25), a onda na ključan pomak unutar Sveučilišta u Zagrebu za vrijeme Hrvatskoga proljeća (1970., ref. 17) te odlučne korake ka osamostaljenju Područnoga studija u Medicinski fakultet sa stvaranjem samostalne i demokratske Republike Hrvatske 1990. Ukratko, i za utjehu onima koji s tom ocjenom nisu suglasni: Splićani su Fakultet podržavali bez obzira na njihova uvjerenja i mogućnosti, ali pomaci su napravljeni samo u vremenima veće nacionalne samostalnosti. To zauvijek mora ostati dio našega pamćenja i pouka generacijama, i to ne samo Hrvata (7).

Događaje oko otvaranja Fakulteta pratio sam pažljivo i iz blizine još od 1978., i znam da takve akcije nikad nisu bile ni organizirane niti regionalno ili politički utemeljene. Radilo se naprosto o ljudima koji su, sebično, usko grudno i neplemenito, sprječavali ili usporavali stvaranje Medicinskoga fakulteta u Splitu, štiteći zapravo svoje privatne, najčešće materijalne, interese u Zagrebu. Samo je u ime jedinstva svih Hrvata i cijeljenja rana zadanih neprijateljskim spletkama, važno reći da se nije radilo o neprijateljskom političkom konceptu, a najmanje o nekakvom potiskivanju Splita od strane Zagreba. Radilo se o pojedincima i o privatnim interesima, a ponekad tek o običnom nedostatku inteligentne procjene budućnosti ili o nedostatnom obrazovanju. I te osobe poznajem i prezirem, ali ni njih ne ću nabrajati; srce me tome jako vuče, ali držim da su oni ipak povijesno nebitni, a samo bi nam pokvarili svečarsko raspoloženje, radost i uspjehe. Na žalost, ima ih iznenađujuće mnogo, a nalaze se na zavidno visokim položajima na kojima prirodno cijene demokaciju, štite prava pacijenata i nadasve drže do akademskoga dostojanstva.

## NEKI ČASNI LJUDI

Brojni su ljudi učinili velika djela, podnijeli teške situacije i napravili goleme napore da bi se osnovao Medicinski fakultet Sveučilišta u Splitu. Ni iz najbolje i najdetaljnije napisane povijesti, ni iz najpotpunijih literaturnih izvora, ne vidi se težina bezbrojnih sastanaka, razgovora, rasprava, nagovaranja, poniženja, detalja uspjeha i neuspjeha koje je trebalo proživjeti da bi se stvorio kakav kratki dokument koji je na kraju, nakon teške dvojbe, bio uvršten ili neuvršten u popis literaturnih izvora! Ovdje ću ipak uzeti slobodu da iz niza časnih osoba koje su dragovoljno odabirale takve teške putove ipak spomenem neke za koje mi se čini da su dali najviše. Pritom se toj ocjeni ne smije pripisati vrijednost veću od poštene subjektivne, jer učinak ničijeg rada i djela nije bio odlučan tako da bi se jasno vidjelo da je taj čovjek ili to djelo bilo toliko presudno da je ono stvorilo Fakultet, nego je ugrađeno negdje u temeljima Fakulteta, a u slici dovršene zgrade vidi se samo kao detalj ili se ne vidi uopće. I samo oni koji su sudjelovali u toj fazi stvaranja Fakulteta znaju koliko je to djelo poduprlo i ubrzalo njegovu gradnju i učvrstilo temelje. Osim toga, i ljudi i djela razlikuju se po svojim značajkama pa, primjerice, nije moguće objektivno usporediti doprinos uspješnog istraživača, koji je pokrenuo, održao i uvećao znanstvenoistraživački profil budućega Fakulteta, s doprinosom vještoga i upornoga diplomata, koji je bezbrojne sate potrošio na sastancima, u uvjeravanjima da bi prevladao tvrdoglave i nerazumne otpore i uspio samo utoliko što je donesen kakav zaključak koji je potpisao netko drugi, možda čak i pritajeni neprijatelj ljubazna lica! Netko je poklonik vrsne nastave, netko pravi ratnik koji ne štedi ni sebe ni druge, netko graditelj s čeličnim živcima koji obija pragove nehanjnih državnih ustanova da pribavi kakav ključan dokument ili čuva gradilište da se ne pokrade materijal ili ne ugradi nekvalitetan. Netko pri-

tom može biti vuk-samotnjak, zatvoren ili mrzovoljan, pa njegova djela drugi vide nepovoljnije osvjetljena, a netko i radi i napravi malo, ali to vješto ističe i prikazuje pa se čini važnijim nego što je stvarno bio ... Iz povijesne udaljenosti, takve se stvari ne mogu ocijeniti, a iz blizine se mogu ocijeniti samo subjektivno, sa svim manama koje subjektivno ocjenjivanje nosi u sebi. No, prilika je, i držim da je se zbog društvene pristojnosti, nepotrebne skromnosti, ili licemjerja ta prilika ne smije propustiti.

Iz političkih struktura za fakultet su se u delikatnim vremenima manje ili više otvoreno zalagali gosp. *Rade Dumančić* (predsjednik Izvršnog odbora Zajednice općina Dalmacije), ing. *Ivo Šurjak* (sekretar Sekretarijata za odgoj i obrazovanje Zajednice općina Dalmacije), prof. *Josip Milat* (direktor Zavoda za školstvo Zajednice općina Dalmacije), te ing. *Vjeko Vidjak* (predsjednik Skupštine Općine Split), a iz zdravstva dr. *Ivo Eterović* (direktor Zavoda za zaštitu zdravlja). Nikako se ne smije zaboraviti u patologa prof. dr. *Jerolima Bakotina*, koji je u ranoj fazi osnivanja Studiju značio ključnu akademsku snagu, a umro prerano i u naponu nastavničke i znanstvenoistraživačke aktivnosti.

*Ljubomir Kraljević* je od najzaslužnijih najstariji i, premda jako ograničen svojom vojničkom dužnošću i političkim poslanjem, u tijeku niza godina stvaranja Fakulteta nikad nije ni pokleknuo niti izdao. Svojom je mudrošću, dobrotom, ugledom i diskretnom moći značio jako mnogo u podršci stvaranju Fakulteta u najtežim vremenima.

*Srdan Boschi* se isticao i kao podržavatelj Fakulteta i kao osoba koja je učinila nemjerljivo mnogo konkretnih poteza. Uvijek sam se divio njegovim jakim žvncima, tipičnoj splitskoj opuštenosti i sklonosti humoru, a najviše i uvijek, bez iznimke, činjenici da je neštedimice i hladnokrvno izlagao samoga sebe bilo pritisku politike, problema, ili nečasnih ili glupih sugovornika.

*Nikša Allegretti* je prerano umro i malo je konkretnoga učinio, ali moram spomenuti njegovu veliku ljubav za Split i jasnu opredijeljenost za Fakultet. Upravo on me je poučio i u životni zadatak mi dao obvezu da sve svoje sile stavim u službu stvaranja Medicinskoga fakulteta u Splitu.

*Silvije Ćurin* i *Stipan Janković* dva su nekima (pa i jedan drugome) naizgled kontroverzna čovjeka, obojica razdirana i ranjavana strašnim političkim vremenom u kojemu su bili u najboljoj snazi. Obojica su napravili mnogo, u situaciji tako teškoj i složenoj da je malo tko ispravno procijenio njihova djela. Hrabriji, sposobniji, mlađi, ali i neiskusniji od drugih, njih dvojica nisu žalila ni sebe ni druge u bitkama za stvaranje Fakulteta. Njihovi uspjesi, koliko god prisvojeni od drugih, pripisani drugima, ili zamagljeni politikom, ne smiju se zaboraviti ni podcijeniti.

*Petar Markoš* bio je dugogodišnji tajnik Studija i Fakulteta. U onim teškim vremenima ljudi su ga zbog različitih razloga različito, kadšto i negativno ocjenjivali, ali ja sam s njim izravno godinama radio i ovdje svjedočim da boljšega i poštenijega administrativca i zaljubljenika u Fakultet, taj isti Fakultet još dugo ne će naći. U vrijeme gosp. Markoša postojao je raspored nastave, a nije se poštovao jer ga nisu poštovali oni moćniji od njega; nakon Markoša, trebalo je cijelo desetljeće da se raspored uopće napravi, a o njegovu poštivanju tek se otnedavno vodi briga.

*Željko Dujić* je ona ključna osoba čiji je povratak iz SAD u Split značio prekretnicu u stvaranju Fakulteta. Prije njega u inozemstvu se školovalo mnogo blistavih mladih liječnika (63), ali on se prvi vratio, i njegovo je znanje, poznavanje engleskoga jezika i znanstvenoistraživačkoga rada označilo intelektualnu prekretnicu koja je i ubrzala osnivanje Fakulteta i od početka zacrtala njegova visoka međunarodna stremljenja.

*Damir Sapunar* je tih i samozatajan čovjek, a za Fakultet je napravio više od najglasnijega i najistaknutijega, bez obzira koga mi takvim vidjeli. Njegov doprinos organizaciji nastave, radu Studija u vrijeme Domovinskog rata, izradi elaborata o samostalnom fakultetu i – onom toliko nužnom ustavljenu administracije i organizacije koji postoje u razvijenom svijetu – moraju ostati zabilježeni.

*Zvonimir Dittrich* i *Stracimir Gošović* Fakultet su podržavali diskretno ali zdušno, iako je u antihrvatskoj JNA to bilo dosta više nego delikatno. Dr. Gošović je i konkretno puno učinio za Studij, na samim njegovim počecima, kad je to bilo najteže, i njemu zacijelo i najdelikatnije.

*Mladen Boban*, iako mlad i neiskusn, napravio je posao koji nitko drugi ne bi napravio tako dobro i u tako teškom vremenu. On je u vrijeme rata i poraća, u potpunoj besparici i odbijanju pomoći iz Zagreba, uspio popraviti dvije polu-ruševine (92) u lijepe osnovne zgrade Fakulteta i tako mu omogućiti i fizičko i ugodno osamostaljenje. Njemu u čast, ali jednako tako i u čast svih onih koji su svoju ljubav i svoju žrtvu ugradili u splitski Medicinski fakultet, ispričat ću jednu anegdotu, iz prve ruke (vrlo skraćenu).

M. Boban se u ratu iz SAD vratio u Split, upravo kad je Studij od Hrvatske vojske dobio dvije zgrade za Fakultet, “Marlesicu” i “Regrutni centar”. Boschi, Markoš i ja prodrli smo sutradan u “Marlesicu” kroz razbijeni prozor i zdvajali nad potpuno uništenim inventarom. Kao prodekan Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu za Područne studije medicine u Osijeku i Splitu Bobanu sam prepuštao brigu za zgrade, više zatvarajući oči pred strašnom istinom, nego vjerujući da će on nešto bitno napraviti. Potom se, nakon prvih pobjeda Hrvatske vojske, stanje u zemlji donekle popravilo i uskoro sam došao u Split da sa svojim starim prijateljem, arhitektom Vjekom Ivaniševićem napravim plan za popravak dviju

zgrada. Dočekao me Boban, ozarena lica, obavješćujući me da je sagradio svoj laboratorij, skoro istovjetan onome u kojemu je donedavno radio u Americi. Nešto je opreme donio sa sobom, a ostalo mu je poslao njegov američki mentor i veliki pomagatelj Splita, prof. *Željko J. Bošnjak*.

– U ovoj si ruševini napravio američki laboratorij? Svaka ti čast!

– Nije sve ruševina – gleda me malo prijekorno. Našao je neke meštre, dobre i poštene ljude, ne shvaćaju baš što je laboratorij, ali nje ga vole, dobar je s ljudima, i oni su mu uredili laboratorij, zar to nije divno, zar se i ja ne radujem?

– Radujem se, ali ne puno. Morat ćemo ga srušiti.

– Samo preko mojega mrtvoga tijela – rekao je Boban engleski iskolačivši oči, bijesan ali još uvijek trijezno procjenjujući da će me engleskim manje uvrijediti.

– Ima još i gora vijest – rekao sam zagonetno zabrinuta lica.

– Ma što?

– Ne samo da se laboratorij mora srušiti, nego ćeš ga ti sâm srušiti. Po Vjekinu planu tu dolazi dekanski ured. Ti ćeš biti treći dekan, izvrstan, lipo obavi stvar.

– Samo preko mene mrtva – slaga on na hrvatskome, jer uskoro je srušio svoj laboratorij i po Vjekinu planu polako uredio cijelu zgradu, a napose lijepo dekanski ured. Slagao sam i ja, jer nije postao treći, nego drugi dekan.

## BUDUĆNOST

Stanje u hrvatskoj medicini nije dobro. Gubitci u zdravstvu golemi su, očekivana dužina života neprihvatljivo je manja od one u zemljama među koje pripadamo po tradiciji, uvjerenju, čežnji i načinu života, a znanstvena produkcija višestruko slabija od prosječne europske. To se ni u jednom času ne smije smetnuti s uma, a napose kad se hvalimo, ili sa za-



dovoljstvom gledamo djela koja smo napravili i rezultate koje smo postigli.

Imamo Fakultet, lijep, na lijepom položaju, s mladim nastavnicima i dobrim studentima, ali na unaprijeđenju radnih navika treba još mnogo raditi (93). Napokon splitska medicina publicira nekoliko desetaka članaka godišnje u najboljim svjetskim časopisima, ali malo je istraživačkih skupina koje rade kontinuirano, koje su se proćule u jednom području i u svijetu se za njih zna čim se spomenu. Imamo odlične poslijediplomske studije, ali treba se zabrinuti nad razmjerno malim udjelom polaznika koji doista doktoriraju. Imamo dobru međunarodnu suradnju, no najčešće ne znamo što bismo s njom nakon što kolegama znanstvenicima iz inozemstva pokažemo Dioklecijanovu palaču i Salonu. Međunarodna razmjena studenata postoji, ali zasad se svodi više na popunjavanje popisa posjećenih zemalja nego na prijenos znanja, iskustva i mudrosti. Sustav kumulativnoga radnoga odnosa, koji je posljedica postojeće zakonske regulative (Ministarstva zdravstva i Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa), ne dopušta stvarno funkcionalno povezivanje fakulteta i kliničkih bolnica – nastavnih baza, blaži je nego nego u Zagrebu, ali i dalje nepravedan je i štetan, a ne dopušta razrješenje važnoga pitanja jesu li svi bolnički liječnici u funkciji Fakulteta ili nisu. U početku svjesno nategnuta titula kliničke bolnice nije se od osamostaljenja Fakulteta uspjela rastegnuti u status kliničkoga bolničkog centra; javno je zdravstvo još uvijek znanstvenoistraživački i nastavno razmjeno zapostavljeno, klinika uglavnom staromodna i uspavana, a temeljne medicinske znanosti vise na tankoj niti nadahnuća nekolicine ljudi. Za Europske je standarde sve to još uvijek i premalo i preslabo!

A u ovom lijepom vremenu slobode, napretka i međunarodne suradnje, u vremenu kada je Hrvatska stvarno jednom nogom zakoračila kroz vrata uljuđene i moćne Europe Me-

dicinski fakultet u Splitu ima povijesnu šansu za uzlet. Međutim, Fakultetu u takvom okruženju također prijete opasnost da poželi postati najbolji hrvatski ili regionalni medicinski fakultet, što ne bi bilo dobro, jer je ta konkurencija preslaba. Splitski je fakultet upravo danas na nevidljivu i opasnu križanju – ili će izdaleka kaskati za Europom i postati provincijska hrvatska “metropola”, ili će u kratkom vremenu postati prepoznatljiv europski fakultet.

Za uspjeh mu trebaju tri stvari. Prvo, treba jasno definirati gdje smo i vidjeti da višestruko zaostajemo za Europom (94). Zatim treba uvesti najviše i najstrože europske kriterije rada, izbora, napredovanja, kontrole i ocjenjivanja, i to ne postupno, nego preko noći (95): nema vremena za čekanje, postupno je presporo i preopasno! Naposljetku, treba se ugledati u najbolje europske fakultete: raskinuti s mrtvim tradicijama, pogledati istini u oči i – krenuti putem mladih, marljivih, poštenih, sposobnih i samouvjerenih. Bude li vjere, uspjeh je siguran. Uspjeh donosi bolji i duži život i samopoštovanje. A samopoštovanje je glavna mjera čovjekove sreće.

#### **Zahvala**

Vrlo pažljivo i kritički ovaj su tekst u rukopisu pročitali profesori Stella Fatović-Ferenčić, Jelka Petrak, Ana Marušić, Mladen Boban, Srđan Boschi, Zoran Đogaš, Stipan Janković, Damir Sapunar i Petar Slapničar. Najviše prijateljskih uputa i podataka o činjenicama koje nisu bile zapisane dobio sam od gosp. Petra Markoša. Bez tih stručnih i prijateljskih savjeta ovaj bi članak sadržavao manje informacija i više mojih subjektivnih ocjena.

#### **Literatura**

1. Sackett DL, Strauss SE, Richardson WS, Rosenberg W, Haynes RB. Evidence-based medicine: how to practice and teach EBM. London: Churchill-Livingstone; 2000.
2. Marušić M. Kako treba, kako se može i kako je lako publicirati, a napose u klinici. Liječničke novine. 2002;2:33-7.
3. Marušić M, Sapunar D. Obrazloženje potrebe osnivanja Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu. Liječ Vjesn. 1996;118:133-8.

4. Marušić M. O studijima medicine u Osijeku i Splitu. *Liječ Vjesn.* 1981;103:95-6.
5. Marušić A, urednica. *Revitalization of academic medicine.* Zagreb: Medicinska naklada; 2005.
6. Coulter A, Entwistle V, Gilbert D. Sharing decision with patients: is the information good enough? *BMJ.* 1999;318:318-22.
7. Marušić M. Science and patriotism. *Contributions, Sec. Biol. Med Sci., MASA.* 2005;26:5-11.
8. Marušić M. Važnost znanosti za Hrvatsku i Hrvatske za znanost. U: *Ministarstvo znanosti, prosvjete i športa. Zbornik. Prvi kongres hrvatskih znanstvenika iz domovine i inozemstva, Vukovar 15.-19. studenoga 2004.* Zagreb: Ministarstvo; 2006. str. 366-78.
9. Kraljević LJ, Boshi S, Sapunar D. Contribution to the health services in Split. *Croat Med J.* 1993;34:153-62.
10. Bazala V. *Poviestni razvoj medicine u hrvatskim zemljama.* Zagreb: Hrvatski izdavački bibliografski zavod; 1943.
11. Prijatelj K. Ljetopis nepoznatog Splićanina od g. 1756.-1811. U: *Starine knjiga, 44.* Zagreb: JAZU; 1952. str. 63-93.
12. Jutronić A. Smrtnost djece u Splitu g. 1742. do 1830. U: *Starine knjiga, 47.* Zagreb: JAZU; 1957. str. 135-53.
13. Grmek MD. Opći pogled na zdravstvene prilike u Dalmaciji za vrijeme Francuske vladavine, napose u prvoj godini nove uprave (1809.). U: *Starine knjiga, 50.* Zagreb: JAZU; 1960. str. 401-26.
14. Božić-Buzančić D. Izvještaj izvanrednog providura za zdravstvo Angela Dieda o prilikama u Dalmaciji za vrijeme kuge 1783-1784 godine. U: *Rasprave i građa, knjiga 7.* Zagreb: JAZU; 1989. str. 183-233.
15. Glesinger L. *Povijest medicine.* Zagreb: Školska knjiga; 1978.
16. Kraljević Lj. Šest zaslužnih splitskih liječnika. U: Kraljević Lj, Tukić A, urednici. *Zaslužni splitski liječnici u prošlosti do 1945. godine.* Split: Hrvatski liječnički zbor Podružnica Split; 1995. str. 21-2.
17. Kraljević Lj, Ćurin S, urednici. *Razvoj medicinskog studija u Dalmaciji.* Split: Zbor liječnika Hrvatske, Osnovna organizacija u Splitu; 1984.
18. Jelić R. Neuspjeli pokušaji osnivanja medicinske škole u Dalmaciji koncem XVIII. i početkom XIX. stoljeća. *JAZU Centar u Zadru.* 1978;25:243-68.
19. Grmek MD. Hrvati i sveučilište u Padovi. *Ljetopis JAZU (Zagreb).* 1957;62:178-84.
20. Grmek MD. Medicinski tečajevi u Trogiru i Šibeniku za vrijeme francuske vladavine. *An Histor Inst Dubrovnik.* 1962;8-9:379-94.
21. Grmek MD. Medicinsko-kirurška škola u Zadru 1806.-1811. *Radovi JAZU (Zagreb).* 1961;323:5-64.
22. Belicza B. *Foundation of the Zagreb School of Medicine.* *Croat Med J.* 1992;33:163-79.
23. Zakonski članak Sabora kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije od 5. siječnja 1874. od ustrojstvu Sveučilišta Franje Josipa I u Zagrebu. U: Šidak J, urednik. *Spomenica u povodu proslave 300-godišnjice Sveučilišta u Zagrebu. Vol. I.* Zagreb: Izdavački zavod Jugoslavenske akademije; 1969. str. 341-9.
24. *Narodne novine* br. 84-609-d.v. 1944.
25. Šercer A. O ustrojstvu i zadacima medicinskih fakulteta u Hrvatskoj. *Acta Medico Biologica Croatica.* 1945;1:1-26.
26. Mašić I. Jubilej bosanskohercegovačkog zdravstva: 60 godina prvog Medicinskog fakulteta u BiH. *Medicinski Arhiv.* 2006;60(3):147-8.
27. Boschi S. *Razvoj Medicinskoga studija i fakulteta u Splitu.* U: Mirić D i sur. *Osamnaest godina Kliničke bolnice Split.* Split: KB Split; 2004.
28. Begonja J, Cvitanić D, Damjanić A, urednici. *Spomenica obljetnice visokoškolskih ustanova u Splitu. 25. godišnjica Pedagoške akademije i 10. godišnjica ostalih visokoškolskih ustanova.* Split: (izdavač nije naveden); 1970.
29. Sviličić B, urednik. *Zbornik. 50 godina Zdravstvene škole u Splitu.* Split: Zdravstvena škola; 1997.
30. *Dopis br. 02-1713-1 od 18. srpnja 1972.* (Pismohrana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.)
31. Richter B, predsjednik fakultetskog Savjeta. *Odluka o osnivanju medicinskog studija u Splitu za izvođenje dijela dodiplomske medicinske nastave za studente Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. 11. srpnja 1974., broj 04-S-78/1-1974.* (Pismohrana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu.)
32. Krajina Z, dekan. *Rješenje o imenovanju Odbora Medicinskog studija u Splitu. 28. listopada 1975., broj 04-1606/1-75.* (Pismohrana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu.)
33. Anonimo. 10.2. *Dislocirani studiji medicine u Splitu i Osijeku.* U: Čečuk Lj, Belicza B, Škrbić M, urednici. *Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.* Zagreb: Stvarnost; 1984. str. 249-55.
34. Deželić Gj, predsjednik fakultetskog Savjeta. *Odluka o osnivanju Medicinskog studija u Splitu za izvođenje dijela dodiplomske medicinske nastave za studente Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. 16. lipnja 1976., broj 04-1034/1-1976.* (Pismohrana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu.)
35. Kulić A, predsjednik Vijeća udruženog rada. *Rješenje o osnivanju i imenovanju članova u Radnu grupu za izradu elaborata o društvenoj i ekonomskoj opravdanosti osnivanja medicinskog fakulteta u Splitu. 7. veljače 1979., broj 02-854/1-79.* (Pismohrana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu.)
36. *Radna grupa Skupštine općine Split. Elaborat o snivanju medicinskog fakulteta u Splitu. Split, veljača 1979.* (Pismohrana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu.)
37. Kraljević Lj, predsjednik Radne grupe za osnivanje Medicinskog fakulteta. *Zahtjev za utvrđivanje uvjeta za početak rada Medicinskog fakulteta u Splitu, upućen Republičkom sekretarijatu za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu SRH; na ruke sekretaru dr Stipi Šuvaru. 22. ožujka 1979.* (Pismohrana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu.)
38. *Podrebarac V, Socijalistička Republika Hrvatska, Republički sekretarijat za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu. Dopis Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. 26. srpnja 1979., broj 02-799/3-1979.* (Pismohrana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu.)
39. Sekso M, dekan Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. *Dopis o razrješenju dr. Silviju Ćurinu. 18. listopada 1979., broj 02-2143/2-1979.* (Pismohrana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu.)
40. Ćurin S, zapisničar. *Skraćeni zapisnik sa sjednice Stručne grupe, formirane od strane Radne grupe Skupštine SIZ-a odgoja i usmjerenog obrazovanja u zdravstvenoj djelatnosti SRH i Koordinacionog odbora za grupaciju visokog obrazovanja u zdravstvenoj djelatnosti u SRH. 5. travnja*

1979. (Pismohrana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu.)
41. Zaključci XVI. Redovne sjednice Savjeta, broj 02-33/-1979., točka 3. (Pismohrana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.)
  42. Novak M, Sekso M. Samoupravni sporazum o otvaranju petogodišnjeg Medicinskog studija u Splitu kao dislociranog studija Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. 13. srpnja 1979., broj 02-445/1979. (Pismohrana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu.)
  43. Savjet Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Zaključci sa sjednice od 12. srpnja 1979., broj 02-33/6-1979. (Pismohrana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.)
  44. Šelamov S. Otvoren medicinski studij. Slobodna Dalmacija. 2. listopada 1979.
  45. Domančić P, Vidjak V. Ugovor o privremenom prenosu prava korištenja i upravljanja na dijelu zgrade u ulici Ive Lole Ribara br. 4 u Splitu. 15. rujna 1980., broj 02/160/1680. (Pismohrana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu.)
  46. Kuprešanin N. Neformalni zapisnik sa sastanka od 22. listopada 1980. (Pismohrana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu.)
  47. Marušić M, prodekan. Izvješće i prijedlozi za daljnji rad na Područnim studijima. Dopis od 9. ožujka 1993. (Pismohrana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu.)
  48. Švar S, predsjednik Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu. Rješenje. 20. svibnja 1981., broj 3233/1-1981. (Pismohrana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu.)
  49. Hinšt V. Apсурd je apсурd drug: eksplozija obrazovanja i eksplozija gluposti – studiji medicine u Osijeku i Splitu. Polet. 9. kolovoza 1985., br. 324/325, str. 9.
  50. Poziv nasjednicu Znanstveno-nastavnog vijeća Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu od 16. prosinca 1981, broj 02-61/22-1981, točka IV. (Pismohrana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Zapisnika sjednice nema u pismohrani.)
  51. Kraljević Lj. O studijima medicine u Osijeku i Splitu (2). Zdravstvo Splita. 1982;3(6):154-5.
  52. Zapisnik sa sjednice Savjeta Fakulteta od 28. prosinca 1981. (Pismohrana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.)
  53. Zapisnik sa sjednice Savjeta Fakulteta od 22. siječnja 1982. (Pismohrana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.)
  54. Boschi S, predsjednik Odbora. Zapisnik sa sastanka Odbora za razvoj i unapređenje Medicinskog studija u Splitu održanog dana 31. prosinca 1981. (Pismohrana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu.)
  55. Povelja, u povodu odluke Znanstveno-nastavnog vijeća Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu o dodjeli naslova Klinički bolnički centar „Firule“ Općoj bolnici Split. (Pismohrana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu.)
  56. Ministarstvo zdravstva i Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Hrvatske. Pravilnik o uvjetima za izvođenje nastave u organizacijama zdravstva te uvjetima za dodjelu naziva klinika, klinička bolnica i klinički bolnički centar. Narodne novine broj 41/91., Zagreb, 7. kolovoza 1991.
  57. Rješenje Ministarstva zdravstva Republike Hrvatske, br. 534-02-12-93-0002, od 26. siječnja 1993. (Pismohrana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu.)
  58. Savjet Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Izvješće i prijedlog Stručne komisije za izbor voditelja Područnoga studija medicine u Splitu od 14. siječnja 1991. (Pismohrana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu.)
  59. Marušić M. Program rada za područne studije. Glasnik, list Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. 1991(srpanj);17(26):19-20.
  60. Marušić M, prodekan. Dopis od 4. prosinca 1990. (Pismohrana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu.)
  61. Granić M, dekan. Dopis od 14. svibnja 1991., br. 02-1985/1-91. (Pismohrana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu.)
  62. Marušić M. War and medical education in Croatia. Acad Med. 1994;69:111-3.
  63. Marušić M. On the advancement of science in developing countries: an example of seventy Croatian young scientists educated in Germany and USA. Croat Med J. 1996;37:273-82.
  64. Marušić A, Marušić M. Clinical medicine in war. Clinical Teacher. 2004;1:19-22.
  65. Sapunar D. Izvješće o aktivnosti Medicinskog studija u Splitu u izvanrednim uvjetima. 10. rujna 1991. (Pismohrana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu.)
  66. Prgomert D, urednik. Zbornik radova. Prvi hrvatski kongres vojne medicine. Zagreb, 26.-28. listopada 2001. Zagreb: Ministarstvo obrane Republike Hrvatske; 2001.
  67. Bagarić I. Medical services of Croat people in Bosnia and Herzegovina during 1992-1995 war: losses, adaptation, organization, and transformation. Croat Med J. 2000;41:124-40.
  68. Gottstein U. International Physicians for the Prevention of Nuclear War (IPPNW) delegate visit to the hospitals in Split, West Mostar and East Mostar, November 29-December 6, 1993. Croat Med J. 1994;35:53-8.
  69. Marasović D, Grljušić M, Mirić D, Musić I, Brzović M, Lukić IK. Health care relief to neighbors: Split University Hospital during the 1991-1995 war in Bosnia and Herzegovina. Croat Med J. 2002;43:229-33.
  70. Marušić M, Marušić A. The creation of the Croatian Medical Journal and Croatia's reputation abroad. Journal of Croatian Studies. 1995-1996;36-37:149-70.
  71. Bradarić A. Izvješće s 1. konstituirajuće sjednice Saveza studenata Medicinskog fakulteta u Zagrebu – Medicinskog studija u Splitu. 1993. (Pismohrana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu.)
  72. Marušić M, prodekan. Izvješće o pregovorima oko premještanja središta Studija iz Biskupove palače u bivši regrutni centar u Splitu. 4. siječnja 1993. (Pismohrana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu.)
  73. Dujčić Ž, Rumboldt Z, Marušić M. International Center for Public Health and Human Rights in Split, Croatia. Croat Med J. 1996;37:123-5.
  74. Janković S. Izvješće Načelnika saniteta HRM Zapovjedniku HRM admiralu S. Leticu od 23. listopada 1991. (Pismohrana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu.)
  75. Boschi S. Dopis v.d. dekana I. Kostoviću i prodekanu M. Marušiću. 4. ožujka 1992., br. 72. (Pismohrana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu.)
  76. Marušić M. Dopis M. Bujasu, Sekretarijat za obranu općine Split. 16. ožujka 1993. (Pismohrana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu.)
  77. Valentić N. Odluka Vlade Republike Hrvatske o davanju na

- uporabu poslovne zgrade u Splitu Medicinskom fakultetu u Zagrebu, Područnoj jedinici medicinskog studija u Splitu. 24. veljače 1994. Ur. broj 5030104-94-2. (Pismohrana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu.)
78. Marušić M. Bitka u Bračkom kanalu. U: Marušić M. Plaču li anđeli? Zagreb: Medicinska naklada; 1996. str. 61-8.
  79. Kostović I, dekan. Odluka o izboru voditelja Područnog studija medicine u Splitu. 10. veljače 1994., br. 02-61/13-94. (Pismohrana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu.)
  80. Sapunar D, urednik. Elaborat o osnivanju Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu. Split: Područni studij medicine Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu; 1997.
  81. Kraljević Lj, Kečkemet D, urednici. Stoljeća zdravstva Splita, s naročitim osvrtom na razdoblje NOR-a. Split: Zbor liječnika Hrvatske – Osnovna organizacija Split; 1987.
  82. Sapunar D, Marušić M. Nastavni plan Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu – suvremena koncepcija za novi fakultet. Liječ Vjesn. 1999;121:208-12.
  83. Upravno vijeće Sveučilišta u Splitu. Odluka o osnivanju Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu, br. 02-160/2-97. (Preslika u pismohrani Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu.)
  84. Povjerenstvo za utvrđivanje ispunjavanja standarda vrsnoće za ustrojstvo i izvedbu studija na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Splitu. Mišljenje o ispunjavanju standarda vrsnoće za ustrojstvo i izvedbu studija na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Splitu. 12. svibnja 1997. (Pismohrana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu.)
  85. Barišić S, predsjednik. Zaključak Nacionalnog vijeća za visoku naobrazbu Republike Hrvatske o usvajanju izvješća Povjerenstva za utvrđivanje ispunjavanja standarda vrsnoće za ustrojstvo i izvedbu studija na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Splitu i davanje pozitivnog mišljenja o ispunjavanju standarda vrsnoće za ustrojstvo i izvedbu studija na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Splitu. 23. svibnja 1997. Broj 533-08-97-520. (Pismohrana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu.)
  86. Vijeće Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu. Odluka br. 67/6-1, od 22. rujna 1997. (Pismohrana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu.)
  87. Senat Sveučilišta u Splitu. Odluka br. 05-01/11-3-97), od 30. rujna 1997. (Pismohrana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu.)
  88. General Medical Council. Tomorrow's doctors. recommendations on undergraduate medical education. London: General Medical Council; 1993.
  89. European University Association. Activities. Bologna Process. Joint Declaration of the European Ministers of Education convened in Bologna on 19 June 1999. <http://www.unige.ch/eua>. [Pristupljeno 24. rujna 2006.].
  90. Sapunar D. Medicinski fakultet Sveučilišta u Splitu – pregled aktivnosti od osamostaljenja do danas. Liječ Vjesn. 2001;123: 221-30.
  91. Medicinski fakultet Sveučilišta u Splitu. Prijedlog integriranog preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog studijskog programa Medicina. Split: Medicinski fakultet Sveučilišta u Splitu; ožujak 2005. (Dokument odobren od strane Ministarstva znanosti, prosvjete i športa, dopusnicom izdanom 9. lipnja 2005., klasa UP/I - 602-04/05-16/334; ur. broj 533-07-05-2.) (Pismohrana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu.)
  92. Sisgoreo Consult. Izvještaj br. 45-27-42/94-IS, u predmetu I.R-681/94. 1. Centar za novačenje. 2. Montažna zgrada „Marles“. Solin, 22. rujna 1994.
  93. Marušić M. Slobodna Hrvatska, znanost i znanstveni kriteriji. U: Polšek D, urednik. Vidljiva i nevidljiva akademija. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar; 1998. str. 47-56.
  94. Jonjić S, Lučin P. The science at Croatian universities: a gloomy view through SCISEARCH and MEDLINE. Croat Med J. 1996;37:2-6.
  95. Thomas L. Najmlađa znanost: bilješke promatrača medicine. Zagreb: Medicinska naklada; 1995.

Prof. dr. sc. Matko Marušić, dekan  
 Medicinski fakultet Sveučilišta u Splitu  
 Šoltanska 2, 21000 Split, Telefon: (021) 557-903; tele-  
 faks: + 557-895  
 matko.marusic@mefst.hr  
 www.cmj.hr